

Nota

Beleid voor Donker in het kustgebied van Veere inclusief Natura2000 gebieden

*Vastgesteld door de gemeenteraad van Veere op 1 februari 2018
Gepubliceerd op 21 februari 2018
versie 11 december 2017- definitief*

Inhoud

1. Intro en doel van dit beleid.....	2
2. De drie gebiedscategorieën.....	3
3. Conceptkaart	4
4. Voorwaarden aan verlichting.....	5
4.1. Armatuur, lichtbron, licht dat er uit straalt.....	5
4.2. Bevestiging van armatuur.....	9
5. Initiatiefnemers & relevante wet- en regelgeving.....	10
6. Meer info over wet- en regelgeving en visies.....	11

1. Intro en doel van dit beleid

Deze ontwerpnota beschrijft waar in de kuststrook en de Natura2000 gebieden van de gemeente Veere verlichting is toegestaan onder welke voorwaarden.

De nota beschrijft de mogelijkheden voor verlichting-onder-voorwaarden waarin derden investeren, zoals ondernemers en gebouweigenaren. Voor gemeentelijke openbare verlichting in deze gebieden geldt in eerste instantie het Beleidsplan Openbare Verlichting gemeente Veere (december 2016) waarbij de gemeente bij aanleg en vervanging rekening houdt met het Beleid voor Donker.

De gemeente heeft als doel het beschermen van het donkere landschap, natuur, de zichtbare sterrenhemel en het verminderen van energiegebruik. De argumentatie is uitgebreid omschreven in het B&W Advies voor de collegevergadering dd 11 december 2017.

Met dit (ontwerp)beleid willen we in de hele kuststrook inclusief Natura2000 gebieden de Manteling en de Voordelta:

1. huidige donkere locaties donker houden:
 - a. we willen het hele gebied donker houden en alleen verlichten waar nodig
 - b. we geven initiatiefnemers/ondernemers duidelijkheid over waar wel en geen verlichting-onder-voorwaarden mogelijk is op duinovergangen/paden
 - c. het beleid geeft de gemeente handvatten om bij nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen inclusief vergunningsaanvragen en –wijzigingen aandacht aan donkerte en aan bewust verlichten te besteden;
2. huidige locaties met overdadige of storende verlichting verbeteren:
 - a. we geven het streefbeeld aan voor andere lichtbronnen in het gebied naast (duin)trappen en duinpaden
 - b. we zijn alert op kansen voor het verminderen van lichthinder, lichtvervuiling en energieverbruik als bestaande lichtbronnen overdadig/storend zijn
 - c. aanpak is in eerste instantie in gesprek gaan met lichtbroneigenaren en op zoek gaan naar (eenvoudige) maatregelen die het meeste effect geven.

Binnen dit beleid is de kustlijn van de gemeente ingedeeld in 3 gebiedscategorieën waaraan een waarde is toegekend, namelijk:

1. 'donker'
2. 'overgangsg gebied'
3. 'licht'

2. De drie gebiedscategorieën

Gebiedscategorie 'Donker'	
Gewenste kwaliteit	Deze nu donkere gebieden wil de gemeente donker houden
Toelichting	Deze gebieden maken deel uit van Natura2000 de Manteling of Natura2000 de Voordelta (die omvat onder andere het strand van Westkapelle tot en met Vrouwenpolder) en Natuur Netwerk Zeeland (NNZ), voorheen de Ecologische Hoofd Structuur (EHS)
Welke gebieden vallen hier onder?	<ul style="list-style-type: none"> • Alle duinovergangen en paden (die grotendeels liggen) in Natura2000 de Manteling • Alle duinovergangen en paden in andere gebieden, die niet (direct) leiden naar strandpaviljoens • Alle parkeerplaatsen in het gehele gebied • Het gehele strand met uitzondering van de overgangs- en lichte gebieden, zowel het noordwestelijke deel (Natura2000 gebied de Voordelta) als het zuidwestelijke deel (vanwege natuur, landschap en de scheepvaart)
Mag hier licht?	Nee

Gebiedscategorie 'Overgangsgebied'	
Gewenste kwaliteit	In deze gebieden of rond deze locaties is donker het uitgangspunt maar zijn er redenen voor beperkt licht
Toelichting	Vanwege de functie van deze locaties is er verlichting nodig
Welke gebieden/locaties vallen hier onder?	<ul style="list-style-type: none"> • Alle strandpaviljoens, strandslaaphuisjes en locaties automatische externe defibrillator (AED) • Landgoederen, agrarische bedrijven en recreatieve bedrijven gelegen in Natura2000 of Natuur Netwerk Zeeland gebied. • Trappen op duinovergangen en korte stukken (maximaal 200 meter in maximaal 2 delen verdeeld) langs duinpaden die (direct) leiden naar strandpaviljoens en niet gelegen zijn in Natura2000 de Manteling
Mag hier licht?	Ja, mits bewust en bescheiden. Duinpaden maar gedeeltelijk: langs duinpaden buiten Natura 2000 de Manteling mag per pad (van een duinovergang die direct leidt naar een strandpaviljoen) over een lengte van maximaal 200 meter enkelzijdige oriënterende verlichting worden geplaatst met minimaal 15 meter afstand tussen lichtbronnen en verdeeld in maximaal 2 delen. Het gaat om maximaal één pad per paviljoen. Zie hoofdstuk 4.

Gebiedscategorie 'Licht'	
Gewenste kwaliteit	In deze gebieden is al meer licht en er is daarom meer ruimte voor extra verlichting mits bescheiden en functioneel
Toelichting	Ten opzichte van de andere twee categorieën maakt een groter aantal personen gebruik van de openbare ruimte en is de diversiteit aan functies groter. Omdat er al meer licht is, heeft extra licht relatief minder negatieve impact. Echter, doel is ook in deze gebiedscategorie dat bestaande én nieuwe verlichting bewust en bescheiden is.
Welke gebieden vallen hier onder?	De boulevards van de kernen Westkapelle, Zoutelande en Domburg.
Mag hier licht?	Ja, mits bewust en bescheiden (zie hoofdstuk 4.)

3. Conceptkaart

Onderstaande kaart toont over welk gebied dit beleid gaat (kustzone en Natura 2000). De drie gebiedscategorieën 'donker', 'licht' en 'overgang' zijn in concept weergegeven. Deze kaart wordt nog aangevuld:

- foto's worden toegevoegd
- ontbrekende overgangsgebieden worden toegevoegd waar licht is toegestaan

Er kunnen geen rechten aan deze kaart worden ontleend. De lijnen zijn ter indicatie getrokken en de oranje stippen (paviljoens) en blokken (strandslaaphuisjes) hebben een omvang puur ter illustratie waardoor ze zichtbaar zijn op de kaart. Ditzelfde geldt voor de online versie op www.veere.nl/donkerbeleid

4. Voorwaarden aan verlichting

Als verlichting is toegestaan dan moet deze voldoen qua:

- Armatuur, lichtbron, licht dat eruit straalt
- Bevestiging van armatuur en lichtbron

Daarnaast is het mogelijk dat de provincie en/of de eigenaar van het grondgebied aanvullende eisen stelt.

4.1. Armatuur, lichtbron, licht dat er uit straalt

Verlichting op duintrappen en duinpaden

1. Het licht schijnt waar het een functie heeft dus óp het pad of de trap treden.
2. Minimale uitstraling naar de omgeving:
 - a. er is geen/ minimaal zicht direct op de lichtbron (goed in armatuur verborgen)
 - b. geen zichtbaarheid van het licht van een afstand van 150 meter
 - c. het licht straalt vooral naar beneden, zo min mogelijk zijwaarts en zeker niet naar boven
 - d. zeker in open en glooiend landschap is het belangrijk de verlichting zorgvuldig te kiezen, omdat veel producten in dit segment het licht zijwaarts/naar boven uitstralen
 - e. de lichtpunthoogte is maximaal 0,75 meter (of de hoogte van de trapleuning)
 - f. tabel 7.3 van de Richtlijn Lichthinder van de NSVV is van toepassing. Deze geeft aan dat in een natuurgebied (E1) bij een lichtpunthoogte van 0,75 meter, het *directe* licht niet meer mag uitstralen dan 18 meter. Dit is in de praktijk lastig bruikbaar want deze afstand moet berekend worden met de technische specificaties van ieder armatuur. Bovendien zijn de gevolgen van dit directe licht op veel grotere afstand zichtbaar, zeker in glooiend landschap. We kiezen daarom voor bovengenoemde grens van 150 meter en dat het licht niet naast het pad of de trap mag stralen.
3. De verlichting aan één zijde aanbrengen van trap of pad (dus links of rechts of om en om, maar niet dubbelzijdig).
4. Het is oriëntatieverlichting: de afstand tussen de lichtpunten is zo ruim mogelijk om het verloop van het pad te laten zien. Er is geen sprake van een gelijkmatig verlichte ondergrond. De afstand is minimaal 15 meter. Uitzonderingen kunnen plaatsen zijn waar de fysieke veiligheid in gevaar is (bijvoorbeeld op trappen).
5. De gemiddelde verlichtingssterkte is zo laag mogelijk. Uitgangspunt is maximaal een gemiddelde van 1 lux¹ berekend over het oppervlak van het duinpad of over de horizontale delen van de duintrap (van het eerste tot het laatste verlichtingspunt).
6. De maximale verlichtingssterkte onder ieder armatuur is zo laag mogelijk. Uitgangspunt is maximaal 40 lux. De gelijkmatigheid over de lengte van het duinpad is nul omdat tussen twee opeenvolgende verlichtingsarmaturen geen licht valt. Bij een duintrap verlicht met een lichtslang, is sprake van een hoge gelijkmatigheid. De maximale verlichtingssterkte op een trede mag niet hoger zijn dan 10 lux.
7. De lichtkleur is zacht, zoals oranje, geel of warmwit (LEDverlichting: maximaal 3000K). Voor natuurbescherming² kan afgeweken worden van deze kleur.
8. De bewegingsruimte van nachtdieren zo min mogelijk doorkruisen (liever onderbroken verlichting dan een doorgaande streep licht).

¹ Deze grenswaarde is gekozen omdat deze gelijk is aan grens die de NSVV stelt in haar Richtlijn Lichthinder (tabel 7.9) voor de nachtelijke verlichtingssterkte veroorzaakt door openbare verlichting op de gevel van bebouwing in natuurgebieden (Richtlijn Lichthinder tabel 7.9). Ook is met een lichtberekeningsprogramma gerekend.

² Bepaalde vleermuissoorten worden niet door amberkleur verstoord, trekvogelgebieden niet door blauw-groenlicht

9. Het licht schakelt niet op een bewegingssensor, vanwege de invloed (schrikeffect) op fauna.
10. Het licht moet (in reeks) uitgeschakeld kunnen worden. Glow in the dark materialen en lampen die licht blijven uitstralen (bijvoorbeeld met accu op zonne-energie) zijn daarom ongewenst.
11. Het licht op zijn vroegst aanschakelen bij zonsondergang en uitschakelen binnen een half uur na sluiting. Uitschakelen in ieder geval binnen een half uur na ingang van de sluitingstijd.
12. Er is zo veel mogelijk uniformiteit in verlichting.
13. Voorkeur voor energiezuinige verlichting.
14. Het strandpaviljoen waar de aangebrachte verlichting toe behoort is bewust verlicht.

Verlichting op hogere masten (bij parkeerplaatsen, (mini)campings en dergelijke): Voor grenswaarden wordt de Richtlijn Lichthinder van de NSVV gehanteerd.

1. Natura 2000 gebieden De Manteling en de Voordelta en NNZ gebieden vallen in de Richtlijn Lichthinder onder categorie E1 tenzij de gemeente/provincie anders besluit. Andere gebieden buiten de bebouwde kom vallen onder E2. De 'gele' gebieden op de kaart vallen onder E3. De uitstraling van verlichting van deze gebieden vallen richting strandzijde onder categorie E1 en richting dorpszijde onder categorie E3. Geldend is steeds de categorie van de waarnemer, de te beschermen woning of gebied, niet de locatie van de lichtbron die uitstraalt. Een lichtbron naast een natuurgebied (gelegen in E2 of E3) voldoet dus aan de (strengere) eisen qua uitstraling richting het natuurgebied E1.
2. Over het algemeen geldt voor behoud van het donkere landschap een voorkeur voor meerdere lage masten in plaats van enkele hoge masten.
3. Bij voorkeur platte kofferarmaturen die volledig horizontaal staan afgesteld en het licht recht naar beneden stralen met zijwaarts minimaal direct zicht op de lichtbron.
4. Als sfeer de hoofdfunctie van de verlichting is, en een rondstralend armatuur en/of indirecte verlichting³ noodzakelijk is, dan geldt een maximale gemiddelde luminantie als in tabel 7.10 van de Richtlijn Lichthinder van de NSVV.
5. De lichtsterkte van het armatuur is maximaal 500 candela gemeten vanuit een logisch gezichtspunt zoals een weg of het open landschap. Tabel 7.9 uit de richtlijn Lichthinder is bedoeld voor het beschermen van omwonenden tegen lichthinder maar wordt op vergelijkbare wijze, zo goed als dit rekenkundig mogelijk is, benut als richtsnoer voor het beschermen van het donkere landschap. Tabellen 7.2 en 7.3 (Upward Light Ratio en Uitstralingshoek) worden hier bij ingezet.
6. Alleen het wegdek aanstralen, niet de omgeving.
7. Rekening houden met de reflectiewaarde van de ondergrond.
8. De lichtkleur is zacht zoals oranje, geel of warmwit (LEDverlichting: maximaal 3000K). Voor natuurbescherming¹⁾ kan afgeweken worden van deze kleur.
9. Verlichting voor veiligheid (inbraak e.d.) in de nacht uitschakelen of ver terug dimmen en alleen waar nodig via aanwezigheidsdetectie laten branden. Deze lampen mogen niet fel zijn en schakelen langzaam op en af om schrikeffect voor mens en dier te voorkomen.
10. Ook overige verlichting in de nacht zoveel mogelijk uitschakelen wanneer het geen functie heeft.

Verlichting van of nabij gebouwen

1. Verlichting van binnenuit gebouwen, (reclame)verlichting of andere verlichting richting of aan de gevel uitschakelen na sluitingstijd.
2. Verlichting voor veiligheid (inbraak e.d.) in de nacht uitschakelen of ver terug dimmen en gaat via aanwezigheidsdetectie branden wanneer het nodig is.

³ 'Indirecte' verlichting is vaak van grote afstand zichtbaar. De lichtbron is goed verborgen maar straalt het licht omhoog tegen een verstrooiende of reflecterende afscherming waardoor er zicht is op een helder vlak.

3. Verlichting, als dit als storend of overvloedig wordt ervaren, toetsen aan de Richtlijn Lichthinder van de NSVV.
4. Stralers die de omgeving van een gebouw verlichten zo min mogelijk uren per jaar in zetten. Binnen Natura 2000 de Manteling en Voordelta zijn deze lichtbronnen ongewenst.

Foto's die de gewenste richting van het licht verduidelijken (geen én wel voorkeur):

Geen voorkeur

Wel voorkeur

4.2. Bevestiging van armatuur

Eigendom en onderhoud

De initiatiefnemer moet toestemming vragen aan de eigenaar van het grondgebied en van de eigenaar van het materiaal waarop initiatiefnemer het armatuur bevestigt. Verder zijn afspraken nodig met de partij die het onderhoud doet van bijvoorbeeld de trap of het duinpad. Het onderhoud en kosten van het onderhoud zijn voor rekening van de initiatiefnemer. Defecten of gebreken worden zo spoedig mogelijk, maar in ieder geval binnen 2 weken, verholpen om de kwaliteit van het kustgebied op orde te houden. Als het onderhoud niet voldoende is kan de eigenaar van de grond of terreinbeheerder maatregelen nemen.

Bevestiging in relatie tot paaltjes en waterkering

In de waterkering mogen geen trappen, paaltjes en elektriciteitsdraden worden aangebracht zonder toestemming van het waterschap. Op paden buiten de waterkering om, is er voor nieuwe paaltjes soms een omgevingsvergunning nodig. Armaturen aanbrengen op bestaande palen of trappen lijkt om die reden eenvoudiger, echter:

- De gemeente overweegt paaltjes en afrastering te vervangen door beplanting om de duinen af te schermen van het pad.
- Armaturen op een bestaande paal zijn vandalismegevoelig gebleken. Wellicht is een nieuwe paal met geïntegreerd armatuur bestendiger.

Initiatiefnemer overlegt met de gemeente wat de plannen zijn met bestaande paaltjes en wat te doen als er op dit moment geen paaltjes aanwezig zijn. Overleg is nodig met het waterschap als de initiatiefnemer bestaande palen wil vervangen door andere palen met vergelijkbare maatgeving. De kleur en materiaalsoort moet passen bij de omgeving. Bedrading wordt netjes weggewerkt en (zo mogelijk) ingegraven.

Levensduur/klimaatbestendigheid/vandalisme

We adviseren de initiatiefnemer te kiezen voor oplossingen met een langere levensduur. Veel armaturen en bevestigingen in de markt in dit segment zijn niet goed bestand tegen zout, zand en vocht. Vandalisme is een bekend probleem, de oplossing is niet eenvoudig. We adviseren bedrading goed weg te werken en te kiezen voor armaturen geïntegreerd in de bevestiging.

5. Initiatiefnemers & relevante wet- en regelgeving

Initiatiefnemers die al verlichting hebben aangebracht of dit van plan zijn houden rekening met:

1. deze ontwerpnota Donkerbeleid (beleid gemeente)
2. het bestemmingsplan en een eventuele omgevingsvergunning
3. de bestaande Natuurwetgeving (beleid provincie)
4. andere regels waaronder die van de grondeigenaar (zoals Waterschap, Staatsbosbeheer)

Ondernemers die nieuwe verlichting willen aanbrengen binnen de kaders van het beleid overleggen een lichtplan, ook voor het bewust verlichten van hun bedrijf zelf.

Ad 1. Dit ontwerp Donkerbeleid staat 'verlichting-onder-voorwaarden' toe.

Ondernemers die al licht hebben aangebracht én degenen die dat nu willen gaan doen, dienen zelf op basis van het Donkerbeleid:

- te bezien of er licht is toegestaan (H2/3), en zo ja:
- in te schatten of de gekozen installatie voldoet aan de voorwaarden (H4)
- zorgen dat het licht uit is op tijden dat het niet nodig is

Ad 2. Voor wat betreft de Natuurwetgeving is er nog onzekerheid. In najaar 2017 kijken we samen met de provincie en de ondernemers of er een gezamenlijke quick scan mogelijk is voor de locaties waar licht wordt toegestaan in het Donkerbeleid op trappen en duinpaden voor strandpaviljoens. Als dit niet gezamenlijk kan, dan is de Natuurtoets de verantwoordelijkheid van de ondernemer zelf.

Ad 3. Ook voor andere regelgeving is de ondernemer zelf verantwoordelijk, dit dekken we niet in het Donkerbeleid af. We houden hier wel al zo veel mogelijk rekening mee:

- van de grondeigenaar is toestemming nodig voor de 'verlichting-onder-voorwaarden' (zoals Staatsbosbeheer, Zeeuws Landschap)
- van de eigenaar van de paal of trap is toestemming nodig voor bevestiging
- bij beroering van de waterkering (plaatsing van een trap, paal of elektriciteitsdraden ondergronds) is een vergunning van het Waterschap nodig
- Eventuele paaltjes moeten zijn toegestaan vanuit het bestemmingsplan, in sommige gevallen is ook een omgevingsvergunning nodig voor het aanleggen of graven

Voor alle gebieden geldt:

- Vlaggenmasten zijn niet toestaan op de waterkering (Bestemmingsplan en landschapsverordening Zeeland)
- Vlaggen mogen niet door lampen worden aangestraald (Landschapsverordening Zeeland)

6. Meer info over wet- en regelgeving en visies

Onderstaande wet- en regelgeving is relevant voor Donkerbeleid in het kustgebied van Veere. Dit is geen uitputtende lijst en er kunnen geen rechten aan ontleend worden.

Wet Natuurbescherming

Bij ruimtelijke ontwikkelingen in een natuurgebied (zowel Natura2000 als Natuur Netwerk Zeeland) moet een natuurtoets worden gedaan en een vergunning of ontheffing worden aangevraagd. Beschermde soorten mogen niet in hun leefgebied worden verstoord.

De **Omgevingsvisie van de provincie Zeeland** benoemt

- als doel: duisternis als kwaliteit behouden voor inwoners, toeristen en recreanten in aantrekkelijke delen van Zeeland.
- als rol provincie: de meerwaarde van de huidige duisternis in Zeeland bewaren en op de kaart zetten.

Het **Omgevingsplan 2012-2018 van de provincie Zeeland** noemt twee acties die betrekking hebben op licht en donker:

- beperken nieuwe verlichting in donker gebied
- aanpassen verlichting provinciale wegen

Natuurgebieden:

- **Donkertebeleid** Veere: onder de categorie 'donker' vallen de natuurgebieden van Staatsbosbeheer of het Zeeuws Landschap die in het donker niet toegankelijk zijn voor bezoekers.
- De provincie stelt op dit moment een **beheerplan op voor Natura2000 gebied 'de Manteling'**.
- De rijksoverheid heeft een **beheerplan voor Natura2000 gebied 'de Voordelta'** opgesteld. Licht/donker is geen doelwaarde in het Beheerplan voor de Voordelta. Rijkswaterstaat nog donkerte 'een nieuw aspect waarvan de toetsing ligt bij de Provincie.'

Regelgeving voor burgers en bedrijven die mogelijk instrumenten bevat voor uitvoering beleid:

- Bestemmingsplan/omgevingsplan van de gemeente
- Activiteitenbesluit (Wet Milieubeheer) : de Zorgplicht (artikel 2.1 lid 2) kan worden benut wanneer er sprake is van direct gehinderden door verlichting (sub h), of 'ter bescherming van de duisternis en het donkere landschap in door het bevoegd gezag aangewezen gebieden' (sub q).

Beleid en regelgeving van de gemeente:

- Beleid- en beheersplan openbare verlichting gemeente Veere (eind 2016)
- Gemeentelijk Duurzaamheidsplan
- Strand- en duinbeleid, Kustvisie (samen met anderen)
- Bestemmingsplan buitengebied
- Beleidsregel toeristische bewegwijzering
- Reclamenota
- Welstandsbeleid
- Herstructurering bedrijventerreinen

Beleid van anderen:

- Landelijke Energieakkoord
- Nederlandse Praktijkrichtlijn voor Openbare Verlichting (NPR13201)
- Landschapsverordening 2001 provincie Zeeland
- Gemeente houdt rekening met andere belanghebbenden zoals de Sterrenwacht
- Stads- en dorpsvisies